

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.*

*Ефективна економіка. 2023. № 12.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.47>**

**УДК 330.341**

*Н. В. Андрушкевич,*

*к. е. н., доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін,*

*Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2154-4068>*

*С. В. Фімар,*

*к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, фінансів, обліку, математичних*

*та інформаційних дисциплін, Черкаська філія ПВНЗ «Європейський*

*університет»*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0432-2587>*

*В. В. Довгань,*

*аспірант, ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-7258-0735>*

## **СУБ'ЄКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СХЕМИ ЇХ ВЗАЄМОДІЇ**

*N. Andrushkevych,*

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management and*

*Social and Humanitarian Disciplines, Cherkasy branch of Private Higher*

*Educational Establishment «European University»*

*S. Fimyar,*

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics,*

*Finance, Accounting, Mathematical and Information Disciplines, Cherkasy branch*

*of Private Higher Educational Establishment «European University»*

*V. Dovhan,*

*Postgraduate student, Private Higher Educational Establishment «European*

*University», Kyiv*

## **SUBJECTS OF INNOVATIVE ACTIVITY AND SCHEMES OF THEIR INTERACTION**

*Метою статті стало дослідження характеристики суб'єктів інноваційної діяльності, формулювання основних напрямів та схем взаємодії*

між такими суб'єктами. Для досягнення визначеної мети використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. У процесі дослідження застосовувалися логічний, системно-структурний методи, метод узагальнення для комплексного підходу до характеристики суб'єктів інноваційної діяльності та схем їх взаємодії. Визначені основні тенденції розвитку світової економіки та вибір вектору розвитку вітчизняної економіки, а саме, вихід на траєкторію випереджуючого розвитку національної економіки. Дано характеристики головним учасникам інноваційної діяльності – новатору, інноватору та інвестору. Встановлено, що суб'єктами інноваційної діяльності є підприємства, організації та окремі особи, які безпосередньо беруть участь у розробці нововведень та створення досвідчених зразків нової продукції, а також ті, хто надає фінансові, інформаційні, маркетингові, патентно-ліцензійні, лізингові, збутові та інші види послуг. Використовуючи ефект масштабу і маючи великий капітал, велике корпоративне підприємництво здатне освоювати стратегічні технології, що мають пріоритетне значення для досягнення національної економіки науково-технічного прогресу. Серед організаційних структур інноваційного процесу особлива роль належить малим підприємствам. Ефективність їхньої діяльності визначається якістю інноваційного середовища. На основі теоретичного аналізу та практичного досвіду підкреслюється необхідність розвитку комунікацій між учасниками інноваційного процесу, а також ключова роль інноваційної інфраструктури для функціонування економіки, що базується на знаннях. Практична значимість отриманих результатів полягає в обґрунтуванні схем взаємодії великого і малого підприємства в інноваційному циклі, досліджено та сформульовано елементи та функції інфраструктури інноваційної взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності, а також їх роль в становленні інноваційної моделі вітчизняної економіки.

*The purpose of the article is to study the characteristics of the subjects of innovative activity, formulation the main directions and schemes of interaction between such subjects. To achieve the specified goal, general scientific and special methods of scientific knowledge have been used. In the process of research, logical, system-structural methods, the method of generalization have been used for a comprehensive approach to the characteristics of the innovative activity subjects and the schemes of their interaction. The main tendency of the development of the world economy and the choice of the vector of the development of the domestic economy, namely, the going forward to the trajectory of the rapid development of the national economy, have been determined. The characteristics of the main participants of innovative activity such as a trailblazer, an innovator and an investor have been given. It has been established that the subjects of innovative activity are enterprises, organizations and individuals who directly participate in the development of innovations and the creation of experimental samples of new products, as well as those who provide financial, informational, marketing, patent-licensing, leasing, sales and other types of services. Using the economies of scale and having a large capital, a large corporate enterprise is able to master strategic technologies which have priority in the achievement of scientific and technological progress in the national economy. A special role belongs to small enterprises among the organizational structures of the innovation process. The effectiveness of their activities is determined by the quality of the innovative environment. Based on theoretical analysis and practical experience, the necessity in developing communications between participants in the innovation process has been emphasized, as well as the key role of innovation infrastructure for the functioning of the knowledge-based economy. Practical significance of the results obtained is in the justification of the schemes of large and small enterprises interaction in the innovation cycle, the elements and functions of the infrastructure of innovation interaction of the innovation activity subjects have been researched*

*and formulated, as well as their role in the formation of the innovation model of the domestic economy.*

**Ключові слова:** *інновації; інноваційна діяльність; суб'єкт інноваційної діяльності; велике підприємство, мале підприємство; інноваційна інфраструктура*

**Key words:** *innovations, innovative activity, a subject of innovative activity, large enterprise, small enterprise, innovative infrastructure.*

**Постановка проблеми.** За сучасною глобальною кризою ховається потужне технологічне зрушення, яке означає новий перерозподіл ресурсів та вихід на перші ролі нових героїв – новітні технології та людські ресурси. Саме сьогодні, коли науково-технічна революція розгортається фантастичними темпами, єдиним реальним виходом із кризи для України є інновації у всіх сферах діяльності, у тому числі у сфері управління.

Зокрема, для досягнення цієї мети є необхідність у розвитку таких механізмів та організаційних форм, які сприяли б подальшому розвитку інноваційного процесу, що дозволяє створювати національним підприємствам не лише організаційні, процесні чи маркетингові інновації, а й нові інноваційні продукти, здатні конкурувати на міжнародних ринках.

У зв'язку з цим до основних бар'єрів, що перешкоджають інноваційному розвитку національної економіки, можна віднести відсутні або слабкі коопераційні зв'язки між організаціями науки та бізнес-структурами, низький рівень залучення університетської спільноти до розвитку власних інноваційних мереж, а також юридичні та адміністративні бар'єри ведення інноваційної діяльності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Перспективи та виклики у розвитку національної інноваційної системи досліджуються вітчизняними науковцями (Ю.Г. Бочарова, Н.М. Буняк, Д.В. Вітер, В.О. Галаганов, В.М.

Геець, Л.І. Михайлишин, В.Ф. Савченко, В.С. Свірський, В.П. Семиноженко, А.Р. Стояновський, З.С. Тимняк, С.В. Тютюнникова, Ю.В. Федорова, О.А. Фрідман, О.Л. Яременко та ін.) та зарубіжними дослідниками (Р. Аднер, Т. Б'ядовський, К. Карантова, А. Кулев, М. Портер, Ф. Лейсі, Дж. Джессон), в дослідженнях яких загострено увагу на: проблемних питаннях та векторах розвитку національної інноваційної системи; теоретичних концепцій і практичних заходах для створення сприятливого середовища для інновацій та розвитку національної економіки; проблемах, особливостях розвитку та підтримці інноваційної інфраструктури в Україні; питаннях інноваційної політики в умовах нової економічної моделі; питаннях трансформаційних змін інноваційних структур розвитку в контексті глобальної економіки.

**Формування цілей статті.** Ціль статті полягає в дослідженні сучасного підходу для сприяння розуміння та розвитку ефективних стратегій для забезпечення тісної співпраці між суб'єктами інноваційної діяльності, що сприяє створенню сприятливого середовища для інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Інноваційний процес поєднує науку, техніку, підприємництво, тобто охоплює всі сфери діяльності, пов'язані з виробництвом, обміном та споживанням.

Головними суб'єктами інноваційної діяльності є новатор, інноватор, інвестор, що реалізують основні функції щодо її здійснення.

Новатор – учасник інноваційного процесу, здійснює пошук інноваційних ідей та розробку нововведень на їх основі. Розробниками можуть виступати: науково-дослідні організації; малі інноваційні підприємства; інжинірингові компанії; відділи НДДКР (науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт) на великих підприємствах; індивідуальні винахідники

Інноватор – учасник інноваційного процесу, що здійснює використання та просування (комерціалізацію) нововведення на ринку. Інноваторами є: впроваджувальні ризикофірми; концерни; фінансово-промислові групи

Інвестор – учасник інноваційного процесу, здійснює фінансування розробки та впровадження нововведень. Інвесторами інноваційного процесу є: державні та комерційні банки; інвестиційні компанії; страхові компанії; пенсійні фонди; спеціалізовані компанії; приватні особи [1].

Компанія може здійснювати розробку та просування інновації, використовуючи власні ресурси та можливості. В такому випадку фірма поєднує все основні функції (фінансування, розробку, комерціалізацію) під час реалізації інноваційної діяльності.

Проте інноваційна діяльність у рамках великого підприємства пов'язана з деякими проблемами, а саме, необхідністю поєднання високоризикових проектів з поточною діяльністю компанії. Тому для зниження впливу факторів ризику початкові етапи інноваційного процесу здійснюють малі інноваційні чи інжинірингові компанії, а велика компанія комерціалізує розроблену новацію.

Суб'єктами інноваційної діяльності є підприємства, організації та окремі особи, які безпосередньо беруть участь у розробці нововведень та створенні дослідних зразків нової продукції, а також ті, хто надає фінансові, інформаційні, маркетингові, патентно-ліцензійні, лізингові, збутові та інші види послуг. У ролі суб'єктів інноваційної діяльності можуть виступати:

1) науково-виробничі підприємства та комплекси типу технополісів, технопарків, інноваційних центрів, інноваційно-інвестиційних центрів, бізнес-центрів та інших утворень подібного роду, що являють собою особливі організаційні форми інноваційної діяльності та інноваційного обслуговування;

2) наукові та науково-дослідні організації (академічні та галузеві НДІ, КБ, лабораторії, дослідні майданчики, вузи);

- 3) великі та середні підприємства;
- 4) малі інноваційні підприємства;
- 5) працівники наукової, виробничої та інноваційної сфери [2].

З юридичного погляду під суб'єктами інноваційної підприємницької діяльності слід розуміти фізичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю у науково-технічній сфері без утворення юридичної особи, тобто індивідуальних підприємців, які отримали свідоцтво про здійснення такого виду діяльності. До цього суб'єкта інноваційної підприємницької діяльності можна віднести винахідників, конструкторів, технологів та інших суб'єктів творчої діяльності, які розробляють та реалізують нововведення у різних галузях економіки.

Провідними суб'єктами інноваційної діяльності є юридичні особи, як правило, комерційні організації, що перетворюють інноваційні ідеї в конкретні проекти та одержують у зв'язку із цим фінансовий результат у формі прибутку.

Тому суб'єктами інноваційної підприємницької діяльності є науково-дослідні та проектно-конструкторські організації, підприємства із різними формами власності та представники різних галузей економіки, а також вищі навчальні заклади..

Суб'єктам інноваційної діяльності потрібні помічники та посередники, які забезпечать пошук партнерів, ринків збуту, джерел фінансування та правової підтримки. Окремою групою виділяють суб'єкти, які обслуговують інноваційну діяльність. Вони є елементами інноваційної інфраструктури.

Удосконалення моделі інноваційної інфраструктури відбувається шляхом формування організаційних форм та механізму функціонування суб'єктів інфраструктури, які дозволяють створювати умови залучення інвестицій у інноваційний розвиток. Сюди відносять підприємства, організації та окремих осіб, які надають фінансові, інформаційні,

комунікаційні, маркетингові, патентно-ліцензійні, лізингові, збутові та інші види послуг [3].

Суб'єкти інноваційної діяльності різняться за територіальною ознакою, основними функціями, структурним елементам та ступенем завершеності інноваційного процесу чи процесу відтворення знання.

Відповідно до цивільного законодавства організаційно-правовими формами інноваційної діяльності можуть бути господарські товариства, державні підприємства, установи, серед яких особливо вирізняються наукові організації.

Здійснення наукомістких та складних інноваційних ідей значуще покладається на об'єднання підприємницьких структур, таких як консорціуми, концерни, холдинг-компанії, фінансово-промислові групи та інші асоціації та спілки юридичних осіб.

Однією з важливих форм співпраці в інноваційній сфері є консорціуми, які відіграють визначену роль у виконанні значних інноваційних проектів, зазвичай пов'язаних із розвитком техніки та впровадженням нових технологій. Консорціум у сфері інновацій можна визначити як тимчасову угоду між банками, підприємствами, компаніями, фірмами та науковими центрами для здійснення наукомістких та капіталомістких проектів, включаючи міжнародні проекти. Особливість консорціуму полягає в тому, що його учасники зберігають свою економічну та юридичну самостійність, за винятком сфери діяльності, пов'язаної із завданнями консорціуму. Крім цього, консорціум - це тимчасове об'єднання, яке припиняє свою діяльність після виконання поставлених під час утворення цілей [5].

Концерн є однією з найбільш складних форм інноваційних підприємницьких структур, яка об'єднує підприємства в галузі промисловості, транспорту, торгівлі та банківської сфери. Окремі підприємства, компанії та фірми можуть стати учасниками концерну, спільно об'єднуючи свої зусилля для досягнення різних загальних цілей, включаючи

реалізацію наукомістких інноваційних проектів. Метою утворення концерну підприємствами та організаціями може бути вирівнювання певних галузевих сезонних коливань і ризиків, переміщення капіталу з менш перспективних галузей економіки в більш перспективні. У порівнянні з малими та середніми, великі підприємства в освоєнні інновацій мають деякі переваги. Насамперед, це концентрація великих фінансових коштів, оскільки зазвичай, значні відкриття вимагають і значних витрат; витрати на освоєння успішних інновацій можуть неочікувано збільшитися у кілька разів, і лише великі підприємницькі структури може довести такі розробки до кінцевого результату. Наступною особливістю та перевагою наукових досліджень у великих об'єднаннях є здійснення багатоцільових досліджень.

Науково-технологічні підрозділи таких структур мають можливість об'єднати у себе дослідників та вчених з багатьох галузей знань для того, щоб спроба вирішення багатогранної проблеми не мала недоліків у розробках у якомусь напрямі науки і дозволяла в разі неефективності одного напрямку перейти на інший, а також вести паралельну розробку кількох нововведень. Усе це підвищує ефективність інноваційної діяльності [4].

Як показує практика, інноваційна діяльність великих та малих підприємств взаємопов'язана. Товари тривалого користування мають конструкцію, яка робить недоступними для звичайного користувача деякі їхні компоненти. У випадку, якщо яка-небудь деталь вийшла з ладу, необхідно придбати нову, що спричиняє потребу в розвитку відповідних сервісних послуг. Саме це створює широке поле діяльності для малого інноваційного підприємництва, а також зміцнює та розширює взаємозв'язки малих підприємств із великими. Великі інноваційні підприємства, своєю чергою, створюють передумови у розвиток малих, оскільки часто нововведення, які використовують великі підприємства, є результатом інноваційної діяльності малих, але подальше використання здійснюється

підприємствами, які мають для цього кращі фінансові та матеріальні ресурси, кращу матеріально-технічну базу та персонал відповідної кваліфікації.

Серед малих організаційних форм, спрямованих на інтенсифікацію інноваційного процесу важливими є венчурні інжинірингові та впроваджувальні фірми.

Інжинірингові фірми – це своєрідна сполучна ланка між науковими дослідженнями та розробками, з одного боку, та нововведеннями та виробництвом – з іншого. Інжинірингова діяльність пов'язана із створенням об'єктів промислової власності, діяльністю з проектування, виробництва та експлуатації машин, обладнання, організацією виробничих процесів з урахуванням їхнього функціонального призначення, безпеки та економічності. Особливу роль серед структур, що підтримують розвиток інноваційної діяльності, грають технопарки, які перетворюють вхідні ресурси (основні та оборотні фонди, інвестиції, інтелектуальні ресурси) у вихідні інноваційні послуги. Технопарки можуть значно розрізнятися за структурою та обсягом вхідних ресурсів та вихідних послуг. Ці характеристики зазначають великий діапазон змін і форм, від найпростіших структур, таких як наукові «готелі», розміщені в невеликих будівлях і надають лише 2–3 види послуг, до технополісів або наукових регіонів, які охоплюють значні території і представляють собою складні регіональні економічні комплекси з інноваційною спрямованістю.

Особливе місце серед невеликих інноваційних підприємств відводиться венчурним фірмам, які є «ризиковими» підприємствами, визначаються своєю невеликою масштабністю, але водночас виявляють високу гнучкість та ефективність. Вони створюються для тестування, удосконалення та приведення до промислового впровадження «ризикових» інновацій. У деяких випадках венчурні фірми виступають як тимчасові організаційні структури, створені для розв'язання конкретних завдань. Ці підприємства відзначаються високою активністю, яка пояснюється особистим зацікавленням працівників

фірми та партнерів з венчурного бізнесу в успішній комерційній реалізації розроблених ідей, технологій та винаходів. Венчурний бізнес найбільше поширений у сферах економіки, де спеціалізується на проведенні наукових досліджень та інженерних розробок [7].

Для досягнення інноваційних цілей у економічній конкуренції потрібно встановлення систем стійкої взаємодії між всіма учасниками науково-технічної та виробничої сфер, розвиток єдиної інноваційної інфраструктури та забезпечення ефективного використання національного наукового та технологічного потенціалу.

У зв'язку з бурхливим розвитком наукоємних галузей, у західноекономічній літературі стала широко обговорюватися проблема оптимального розміру інноваційного підприємства. Нами виділено три основні точки зору на це питання:

1. Тільки великі підприємства, що мають необхідний капітал, кваліфікованих співробітників і тверді позиції на ринках, можуть і повинні здійснювати науково-технічні розробки і втілювати нововведення.

2. Складна організаційна структура, бюрократизація, диверсифікація великих підприємств негативно впливають на ефективність науково-дослідницьких робіт, наслідувачі тільки малих і середніх фірм, що відрізняються рухомістю, швидкою реакцією, здатні ефективно здійснювати науково-технічні дослідження.

3. Великі і малі підприємства, діючі в сфері НДДКР, необхідно розглядати як взаємодоповнюючі елементи одного процесу. На стадії досліджень головну роль відіграють малі інноваційні підприємства, а етапи впровадження, виробництва та збуту нового продукту здійснюються великими підприємствами, що мають для цього всі необхідні ресурси.

Згідно з існуючими оцінками, незалежні малі дослідницькі колективи дали від 40 до 46% усіх найбільших науково-технічних нововведень, освоєних американською промисловістю: інсулін, стрептоміцин, титан,

машину для збирання бавовни, каталітичний крекінг, гідропідсилювач рульового управління, автоматичну трансмісію, гірокомпас, частотну модуляцію, гетеродин, ксерографію, персональні комп'ютери і т. ін.

В середньому, в порівнянні з великими підприємствами, чисельністю - понад 10 тис. людей, малі фірми чисельністю десятки або сотні службовців впроваджують в 17 разів більше нововведень на долар витрат.

Враховуючи обмежений інноваційний потенціал господарських агентів малого бізнесу, вони, зрозуміло, стають предметом уваги великих бізнес-структур. Один із таких сценаріїв включає в себе випадок, коли консорціум великих корпорацій направляє декілька адміністративно автономних творчих мобільних груп у визначену зону пошуку, надаючи їм повну самостійність у виборі свого «життєвого шляху» на певний період часу. Якщо одна з таких груп, несподівано для всіх чи непередбачувано, розробляє технологічне рішення та створює новий продукт, який знаходить комерційний успіх на перспективному секторі промислового ринку, то цей підрозділ включається в адміністративну структуру великої корпорації для подальшого розвитку. Група-переможець стає ядром новоствореного дослідницького підрозділу, що працює в обраному нею напрямку, і надалі користується всіма можливостями корпорації для свого розвитку.

Другий метод полягає в тому, що велике підприємство фінансово або адміністративно намагається створити успішну малу фірму, а потім реорганізовує інноваційний потенціал залученої фірми для власних цілей в конкретній області. Однак, навіть при відомих перевагах, які іноді надають великому господарському суб'єкту використання різних форм децентралізації управління науково-дослідницькою та розробницькою роботою, часто важко досягти радикальних змін у загальній ситуації.

При втраті незалежності, наприклад, через адміністративне підпорядкування більшому підприємству (поглиблення малої фірми монополією, злиття тощо), малі підприємства, як правило, різко втрачають

ефективність. Продуктивність праці може зменшитися на 20-30%, а загальна економічна ефективність в середньому знижується в 1,5 рази. Таким чином, пряме включення малих і середніх фірм у власну структуру, як спосіб організації виробництва та інноваційної взаємодії, менше ефективне, ніж форми контрактно-договірної співпраці та інвестування. Адміністративно-бюджетні форми управління також поступово змінюються на програмно-цільове фінансування підрядників.

Аналізуючи вищезазначені методи інноваційної взаємодії, можна зробити висновок, що найбільш результативним є рівноправне співробітництво в інноваційній сфері між малими та великими суб'єктами бізнесу.

Таким чином, великі, середні та малі підприємства взаємно доповнюють один одного, що дозволяє оптимізувати увесь цикл інноваційної взаємодії. У складі організаційно-нерозривного інноваційного комплексу організаційно найбільш стійкі великі підприємства грають роль силового каркасу, а сукупність знову виникаючих і швидко зникаючих малих підприємств формує рухливу інтенсивно змінювану частину. Тому однаково помилковою була недооцінка кожного з компонентів динамічно розвивається інноваційної структури. Великі підприємства не несуть основного фінансового тягаря (наприклад, 95% всього обсягу науково-технічного потенціалу США зосереджено великими підприємствами), тоді як малі підприємства відкривають шлях, вивчаючи найбільш ризиковані аспекти, як техніко-економічно, так і з точки зору маркетингу, у сфері науково-технічного прогресу. Рівень ризику, який може собі дозволити мале підприємство, природно, значно вищий, ніж той, що вважається допустимим для великої корпорації.

Крім інноваційної взаємодії між зазначеними суб'єктами, які присутні у вигляді безпосередніх зв'язків, існують опосередковані зв'язки. Вони обумовлені, наприклад, тим, що великі компанії, маючи

висококваліфікованих фахівців, високотехнологічне обладнання та лабораторії, створюють той ресурс, який здатний в особі малої фірми ініціювати (за умови відтоку кадрів) процес створення нової малої інноваційної одиниці, а потім і технологій та продуктів. Можна сказати, що великі підприємства є своєрідним кадровим інкубатором для малих інноваційних підприємств.

У процесі здійснення інноваційної діяльності великі та малі учасники взаємодії, крім безпосередньої співпраці один з одним та іншими учасниками досліджуваного процесу, утворюють систему інноваційного взаємодії. Вона включає у собі діяльність не тільки зі створення, а й поширення інновацій, як показано на рис.1.

Дослідження потенціалу інноваційної взаємодії між великим та малим бізнесом неможливе без врахування етапів інноваційного процесу, циклу розробки інноваційного продукту (або технології) та особливостей взаємодії розглядуваних агентів на різних стадіях інноваційного бізнесу. Повний цикл створення інноваційного продукту можна розділити на такі основні етапи: розробка інноваційного продукту (і/або технології), виробництво та збут інноваційного продукту (використання інноваційної технології).

Інноваційний процес, що узагальнює результати інноваційної діяльності, може бути наочно представлений через його етапи: виникнення інноваційної ідеї, формування матеріальної, фінансової та кадрової бази, а також реалізація, яка включає в себе розробку, виробництво, маркетингові дослідження та збут.

| ЕЛЕМЕНТИ                                                                      | ФУНКЦІЇ                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Інформаційні центри                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Обмін інноваційною інформацією</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                   |
| Бізнес-центри; фірми, що впроваджують інновації, технопаркові структури       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Трансферт інноваційних технологій</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                |
| Консалтингові фірми                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Консультаційні послуги</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                           |
| Патентно-ліцензійне бюро                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Реєстрація інтелектуальної власності</li> </ul>                                                                                                                                                                                                             |
| Венчурні фірми, інвестиційні фонди                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ризикове фінансування інноваційних проектів малого бізнесу</li> </ul>                                                                                                                                                                                       |
| Органи нагляду; законодавчі органи; логістичні центри; маркетингові структури | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Контроль за реалізацією цілей взаємодії господарюючих суб'єктів</li> <li>• Правове забезпечення взаємодії суб'єктів господарювання</li> <li>• Просування інноваційних проектів по фазам інноваційного циклу</li> <li>• Комерціалізація інновацій</li> </ul> |

**Рис. 1. Елементи і функції інфраструктури інноваційної взаємодії суб'єктів діяльності**

Оскільки інноваційний процес може включати різноманітні інноваційні цикли, взаємодія між суб'єктами малого і великого бізнесу відбувається на різних етапах в різних комбінаціях [6].

Схеми інноваційної взаємодії між великим і малим підприємствами в інноваційному циклі можна представити так:

Перша схема передбачає, що велике підприємство виступає як постачальник або субпідрядник на будь-якому етапі інноваційного циклу, а мале підприємство є дослідником та розробником нових продуктів або технологій. Це може включати в себе зворотний сценарій, де мале підприємство виступає постачальником на будь-якому етапі інноваційного процесу великого підприємства.

Друга схема передбачає, що мале підприємство самостійно займається розробками, але для виробництва та збуту інноваційних продуктів використовує можливості великого підприємства.

Третя схема описує випадок, коли мале підприємство розробляє інновації, але для їх впровадження у виробництво та реалізацію використовує велике підприємство.

Четверта схема показує, що розробка нового продукту (технології) здійснюється великим підприємством, а мале підприємство виступає виробником та організує збут.

П'ята схема враховує випадок, коли велике підприємство є як розробником, так і здійснює продаж нового продукту через власну збутову мережу, проте виробництво виконується на малому підприємстві.

Шоста схема показує, що мале підприємство здійснює розробку та виробництво, але для продажу шукає великого партнера.

Сьома схема враховує випадок, коли велике підприємство проводить розробки та випускає інноваційний продукт серійно, а збут здійснюється через мережу малих підприємств-агентів.

### ***Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.***

Таким чином, в рамках інноваційного циклу існує велика різноманітність можливих схем інноваційної взаємодії, кожна з яких формується під впливом різних факторів та умов:

- умови виникнення малого інноваційного суб'єкта бізнесу (реструктуризація, приватизація та інше);
- ступінь диверсифікації як великого, так і малого підприємства;
- характер інноваційного потенціалу;
- наявність інноваційної культури;
- рівень конкуренції в галузі; стратегія розвитку підприємств, галузі; характер зв'язків між керівниками взаємодіючих агентів (формальний чи неформальний) тощо.

На різних етапах інноваційного процесу інноваційні відносини між господарюючими агентами великого та малого бізнесу мають свої мотиви і, як результат, конкретні заходи, що сприяють створенню та просуванню інновацій.

Для досягнення інноваційних цілей у економічній конкуренції необхідно встановлення сталої взаємодії між всіма учасниками науково-технічної та виробничої сфер, розвиток єдиної інноваційної інфраструктури та забезпечення ефективного використання національного наукового та технологічного потенціалу.

Створення та організація малого інноваційного бізнесу, його взаємодію з великим бізнесом у цій сфері сприятиме не тільки підвищенню інноваційного потенціалу агентів співробітництва та реалізації потужного системного потенціалу, а й забезпечить реалізацію інноваційного прориву України. У зв'язку з цим особливо актуальним є завдання раціональної організації інноваційної взаємодії господарюючих агентів у вітчизняній економіці, оскільки саме вона здатна значно скоротити час інноваційних циклів за рахунок підвищення інноваційного потенціалу учасників процесу на різних етапах і рівнях.

### **Література**

1. Тютюнникова С.В., Фрідман О.А. Національна інноваційна система: сучасні тренди та виклики для України. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/16838/15544> (дата звернення: 01.11.2023).

2. Дмитренко О.В. Національна інноваційна систем як умова зростання конкурентоспроможності економіки України. URL: <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/download/8038/7520/> (дата звернення: 02.11.2023).

3. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.11.2023).
4. Adner R. Match your innovation strategy to your innovation ecosystem. Harvard Business Review. 2006. Vol. 84. P. 98-110.
5. Jesson J., Matheson L., Lacey F.M. Doing Your Literature Review: Traditional and Systematic Techniques. London : Sage Publication, 2011. 192 p.
6. Глібко С. В. Наукові парки України: правовий аспект. Інноваційна система та інформаційні технології в сучасній науці: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків. 20 жовт. 2017 р.). Харьков, 2017.
7. Порядок реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2009 р. № 510. Офіційний вісник України. 2009. № 39. С. 37. Ст. 1310.

### References

1. Tiutiunnykova, S.V. and Fridman, O.A. (2020), “National innovation system: current trends and challenges for Ukraine”, available at: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/16838/15544> (Accessed 01.11.2023).
2. Dmytrenko, O.V. (2016), “National innovation system as a condition for the improvement of the competitiveness of the ukrainian economy”, available at: <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/download/8038/7520/> (Accessed 02.11.2023).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Resolution “Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (Accessed 02.11.2023).

4. Adner, R. (2006), “Match your innovation strategy to your innovation ecosystem”, Harvard Business Review, vol. 84, pp. 98-110.
5. Jesson, J. Matheson, L. and Lacey, F.M. (2011), Doing Your Literature Review: Traditional and Systematic Techniques, Sage Publication, London, UK.
6. Hlibko, S.V. (2017), “Scientific parks of Ukraine: legal aspect”, Innovatsijna systema ta informatsijni tekhnolohii v suchasnij nausti: zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Innovative system and information technologies in modern science: a collection of abstracts of reports of the International Scientific and Practical Conference], Kharkiv, Ukraine.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009), Resolution “The procedure for registering organizations whose activities are aimed at meeting the needs of small and medium-sized businesses”, Ofitsijnyj visnyk Ukrainy, vol. 39.

*Стаття надійшла до редакції 20.11.2023 р.*